

навчання як низки дидактичних кроків від мовних знань (*language knowledge*) до фахового читання (*reading skills*). Стаття презентує сутність нашого розуміння навчання англійської мови професійного спрямування (*ESL*), яке суголосно з інтерпретацією цього концепту вітчизняними й зарубіжними вченими-лінгвістами, а саме: термін «англійська мова за професійним спрямуванням» повинен містити структурний елемент «**термінолект**», який є термінологічним ядром певної професійної галузі, а його лінгвістичне втілення забезпечується термінологічним тезаурусом – складовою соціального фахового мовлення, у нашому випадку, – професійного дискурсу; у статті розглядається робочий формат курсу «*Basic Introduction to Medical Terminology*» як один із компонентів програмної архітектури «*How to Teach More Effectively*», що практикується в навчальному процесі викладацьким складом кафедри іноземних мов Буковинського державного медичного університету (БДМУ); наведено дидактичні та загально-методичні принципи курсу, які націлені на досягнення засвоєння термінологічного матеріалу, основу якого складає греко-латинська термінологія, як тезаурус міжнародної медичної термінології, на якому базується формування лексичних навичок студентів-іноземців з англійською формою навчання та розуміння того, як знання англійської мови допомагають усвідомленню контенту спеціальних медичних предметів та дисциплін. Запропоновано тренінговий комплекс типологічних вправ, кожна група яких співвідноситься з відповідним етапом навчання. У статті описана траєкторія формування термінологічної компетентності іноземних студентів, як реалізація певних когнітивних етапів: лінгвістичні знання, у тому числі термінологічний пласт; змістово-мовне навчання; лексичні навички інтегровано з дисциплінами фаху; рефлексивне самооцінювання; у дослідженні використані такі методи: концептуальний, моделювання, вивчення та опису словотворчої структури медичних термінологічних одиниць, що обов'язково передбачає визначення вихідного компоненту словотворення; статистичний, що включає констатуючі тести з метою виявлення рівня володіння лексичними навичками студентами.

Ключові слова: студенти-іноземці з англійською формою навчання, медичні спеціальності, професійне навчання, інтегративний підхід, функціональна програма.

УДК 37.016:908

Наталія Шалашна

Донбаський державний педагогічний університет
ORCID ID 0000-0002-9110-2680

Сергій Швидкий

Донбаський державний педагогічний університет
ORCID ID 0000-0002-5023-3924

Тамара Баклашова

Донбаський державний педагогічний університет
ORCID ID 0000-0003-1480-9559
DOI 10.24139/2312-5993/2021.09/178-189

НАРОДОЗНАВСТВО ЯК ІНТЕГРАТИВНА СКЛАДОВА ЗМІСТУ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРИЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Метою даної статті є визначення можливостей народознавства як інтегрального компоненту історичних дисциплін у вищій школі та конкретних напрямів оновлення змісту викладання вказаних дисциплін із застосуванням народознавства.

З'ясовано, що окрім головних завдань формування патріотизму та активної громадянської позиції, за умови застосування народознавства як інтегративного компоненту історичні дисципліни мають вагомий потенціал у формуванні духовних цінностей, свідомої готовності до збереження та примноження національних цінностей історії та культури. Методологічними підходами, які дають можливість ефективно застосувати вказане завдання, є антропологічний підхід, історія повсякдення, цивілізаційний підхід, історія ідей.

Ключові слова: народознавство, історичні дисципліни, методологія, вища школа, інтегративна складова, історична пам'ять, антропологізація, зміст викладання.

Постановка проблеми. Однією з головних задач сучасної трансформації українського суспільства є формування громадянського суспільства як спільноти, у якій повністю забезпечені права особистості на саморозвиток та задоволення потреб особистісної реалізації. Відповідно, система освіти має сприяти розвиткові системи світогляду молодшої людини, в основі якого серед інших засадничих принципів були б і національні та загальноосвітні духовні цінності, повага до здобутків вітчизняної історії, готовність захищати і примножувати досягнення національної культури. Ці завдання в процесі викладання історичних дисциплін вирішуються різноманітними способами, і одним із шляхів сприяння становленню світогляду майбутніх педагогів є народознавство. Розглядаючи народознавство як інтегративну складову змісту викладання історико-культурологічних дисциплін, можна сформулювати більш системний підхід до навчального матеріалу, забезпечити реалізацію таких прогресивних методологічних принципів, як антропологізація та міжкультурна комунікація. Застосування цих підходів, у свою чергу, дає значно ширші можливості як для підвищення ефективності навчального курсу, так і для розвитку особистості здобувача освіти.

Аналіз актуальних досліджень. Наукова проблематика народознавства як одного з предметів у вищій школі висвітлювалася в працях таких науковців, як А. Кочубей, В. Гончарук, О. Ткаченко та ін. У вказаних працях проаналізовано теоретичні підходи до народознавства як одного з освітніх компонентів, результати та перспективи використання народознавства в змісті навчально-виховної роботи. Загальні проблеми викладання історико-культурологічних дисциплін також досить часто вивчалися вітчизняними науковцями, зокрема, цій проблематиці присвячено праці П. Горохівського, Л. Гриневич, Т. Пархоменко та ін. Водночас наразі не знайшли висвітлення конкретні теоретичні принципи, які би забезпечили вдосконалення й оновлення змісту викладання історико-культурологічних дисциплін із застосуванням народознавчої тематики.

Метою даної статті є проаналізувати можливості народознавства як інтегрального компоненту історико-культурологічних дисциплін у вищій школі та запропонувати конкретні напрями оновлення змісту викладання вказаних дисциплін із застосуванням народознавства.

Методи дослідження. Дослідження здійснювалося за допомогою методів теоретичного аналізу й синтезу для виявлення основного змісту викладання історико-культурологічних дисциплін та народознавства як його інтегративного компоненту; концептуально-порівняльного аналізу для співставлення змісту народознавчої тематики у вищій школі, можливостей змістовного оновлення історико-культурологічних дисциплін та специфіки історичного знання.

Виклад основного матеріалу. Викладання історико-культурологічних дисциплін у вищій школі однією із своїх головних задач має активне формування ціннісної сфери молоді людини, забезпечення професійного становлення майбутнього фахівця, усвідомлення особистістю всієї повноти громадянських прав та обов'язків, формування активної громадянської позиції та моральної відповідальності (Баклашова, 2016). Система цінностей народної культури є вагомим складовим людського буття на всіх етапах історичного процесу. Відповідно, у змісті історико-культурологічних дисциплін у вищій школі неодмінно є присутнім компонент формування і трансформації народної культури в часі як складова загального історичного процесу. Використання народознавчого змісту в контексті викладання історії України та історії української культури, безумовно, збагачує здобувачів новими знаннями й дозволяє краще розкрити всю повноту національної історії. Проте організоване належним чином і розроблене у відповідності до запропонованих нижче принципів змістове наповнення курсу історії з використанням народознавства як інтегративного компоненту може надати вказаним дисциплінам значно більших освітньо-виховних можливостей.

Насамперед, слід застосовувати методологічні підходи до розробки змісту історичних дисциплін, які забезпечують антропологізацію історичного знання та розуміння історичного процесу не лише як об'єкту дослідження певного кола суспільно-гуманітарних наук, але, насамперед, як практичної діяльності та форми буття індивіда в суспільстві. За основоположну ідею варто взяти те, що народознавство є не лише теоретичною наукою, але й комплексом пізнавально-дослідницьких та практичних заходів із вивчення та збереження історико-культурної спадщини певного народу (Гончарук, 2011). Тобто народознавство є одним із засобів переведення змісту історичних та культурологічних дисциплін із теоретичної в практичну сферу, а отже,

забезпечує підвищення пізнавальної мотивації. Відповідно, інтегративні можливості народознавства в змісті історико-культурологічних дисциплін можуть бути найкраще реалізовані за умови застосування аксіологічного та антропологічного методологічних принципів. Застосування аксіологічного принципу, тобто формування змісту викладання історії України та історії української культури довкола різноманіття форм вияву національних цінностей дає можливість сформувати у здобувачів освіти переконання в тому, що система цінностей національної культури притаманна етнічній історії протягом всього часу існування етносу. Завдяки цьому досягається розуміння єдності національної культури на всіх її рівнях від побутового до професійного, а отже, усвідомлення власної залученості в історичний та культурний процес.

Наступною перевагою застосування народознавства як інтегративного компоненту історико-культурологічних дисциплін є можливість засобами народознавства досягти індивідуалізації навчання, адже звертання народознавства до системи народних знань та цінностей об'єднує індивідуальне розуміння духовних цінностей із їх суспільною значущістю. Цій вимозі відповідає методологічний підхід антропологізації історії, тобто перенесення уваги під час вивчення історичних процесів на особистість та визнання суб'єктом історії індивіда (Кочубей, 2010). Указаний методологічний підхід на сьогодні визнається найбільш сучасним і перспективним (Гриневич, 2009) і вимагає розгортання комплексу історичного знання не довкола держави, а довкола суспільства як спільноти особистостей. Проте такий методологічний підхід має певний недолік, який полягає у складності уникнути фрагментації історичного знання. Висвітлення замість історії становлення й розвитку соціально-економічних та політичних систем життєписів конкретних людей у їх різноманітності може призвести до повної атомізації змісту викладання історії. Тому перспективним видається застосування народознавчого підходу, який забезпечує висвітлення найбільш індивідуальних форм історичного буття людини (побуту, одягу, їжі, родинної обрядовості тощо) як прояву загальних цінностей, спільних для всього народу.

Великого значення набувають інтегративні можливості народознавства також і у зв'язку з сучасною вимогою уваги до всіх людських спільнот, у тому числі тих, історія яких не належить до головного напрямку історичного процесу (Пархоменко, 2009). У тому числі дуже важливе значення в контексті сучасних завдань історіографії мають такі напрями, як історія дитинства, жіноча історія, поліконфесійна та полікультурна історіографія. На практиці такий підхід

реалізується в змісті викладання історико-культурологічних дисциплін у вищій школі через вивчення історії повсякденності. Такий підхід також дуже близький до предмету народознавства, оскільки народознавство займається серед іншого вивченням культури побуту. При цьому в змісті народознавчого знання культурі побуту надається значно глибшого розуміння – не як випадкового набору певних господарчих практик та знань, а як вербалізацій системи цінностей, похідної від історичного досвіду народу. Тому подання вказаного матеріалу саме в контексті народознавчих досліджень дає справжнє розуміння значення окремих людських спільнот, вікових та статевих груп для історії України. Завдяки цьому вдається пов'язати повсякденність не як опис побуту, а, насамперед, як розкриття культурних смислів повсякденних практик. Сформувавши у здобувачів усвідомлення культурних цінностей, моральних та естетичних ідеалів, світоглядних уявлень як базового компоненту повсякденного життя, вдається забезпечити розуміння конкретного людського життєвого шляху в контексті загальнонаціонального історичного процесу (Ткаченко, 2015). Отже, можна стверджувати, що використання народознавства в якості інтегративного компоненту формування змісту викладання історико-культурологічних дисциплін у вищій школі, піднімаючи повсякденне до загальноісторичного, підвищує водночас рівень аксіологічних вимог здобувачів освіти до свого власного повсякденного життя, надає йому осмисленості і якостей осмисленої та відповідальної життєтворчості.

Важливою рисою методології сучасної історичної науки, яка поширюється також і на формування змісту історико-культурологічних дисциплін у вищій школі, є розуміння історичного процесу як історії ідей, тобто дослідження соціальних змін крізь призму історичного розвитку різноманітних продуктів розумової активності людства. При цьому предметом дослідження виступають найбільш елементарні уявлення, у тому числі звички мислення, стереотипи, інтелектуальні міфи й переконання, поширені в масах. Такий підхід забезпечує перенесення уваги з діяльності видатних історичних діячів на способи мислення, уявлення та життєві очікування реальної конкретної людини певної епохи. У контексті викладання історії України та історії української культури вказаний підхід забезпечує усвідомлення здобувачами постійної змінності людських цінностей і переконань, а отже, позбавлення від стереотипу «правильних» цінностей і переконань та формування толерантності й готовності до діалогу з представниками інших культур (Пархоменко, 2009). Проте застосування даного підходу, безумовно, маючи свої переваги, може і спричинити

індиферентне ставлення до національних цінностей, їх нівелювання в уяві молоді, що є небезпечним. Тому народознавство, будучи застосованим у якості інтегративного компоненту змісту викладання історичних дисциплін, може прояснити для молоді людини важливість кожного з продуктів інтелектуальної діяльності народу, оскільки саме на елементарних уявленнях базується багато в чому система фольклору, народні знання, декоративно-вжиткове мистецтво, трудова обрядовість тощо (Кочубей, 2010). Таким чином забезпечується логічний системний зв'язок у системі знань про інтелектуальну активність людського суспільства і водночас розкриваються ширші можливості для розвитку критичного мислення здобувачів. Вивчаючи в контексті народознавчого підходу історичні відомості про певні події, здобувачі застосовують підхід до історії як історії ідей, водночас розуміючи неприпустимість використання неперевірених історичних відомостей, розуміючи, що лише об'єктивна історична інформація може бути підставою для певних висновків. Водночас у контексті народознавства є можливість пояснити, що помилкове в своїй об'єктивній сутності знання водночас відображає певний етап розвитку наукових знань народу, а тому має історичне значення. Таким чином формується розуміння складності й багатоплановості національної культури і водночас удосконалюються навички критичного мислення.

Ще однією принциповою методологічною вимогою до сучасного викладання історико-культурологічних дисциплін є високий рівень узагальнення історичного знання, дослідження локального або національного історичного процесу в контексті історії цивілізації. Провідні сучасні науковці наполягають на такому підході, оскільки саме його використання дозволяє уникнути атомізації розуміння перебігу історичних процесів, і завдяки цьому побачити причинно-наслідкові зв'язки та позбавитись хибного уявлення про випадковість історії як суспільного феномену (Горохівський, 2012, с. 18). Крім того, такий підхід не допускає національної обмеженості та ксенофобії в будь-яких її проявах. Для сучасної України це є особливо цінним, оскільки дозволяє усвідомити залученість нашої держави до складних глобальних історичних процесів, зрозуміти унікальність української культури, яка формувалася під різними цивілізаційними впливами. Застосування народознавства як інтегративного компоненту дає можливість підвищити ефективність і цього компоненту також, оскільки в системі народної культури українців велика кількість запозичень із інших національних культур, причому кожний із етапів етногенезу привносив свої впливи, багато з яких життєздатні й до сьогодні.

Завдяки активному підкресленню плідності таких запозичень та впливів на формування народної культури українців глобальних цінностей європейської цивілізації виникає можливість показати здобувачам освіти наявність спільних цінностей у різних народів, що відповідає сучасним світовим тенденціям активного національного розвитку в умовах мультикультуралізму (Гриневич, 2009).

Указані можливості для оновлення змісту історико-культурологічних дисциплін у вищій школі надаються народознавством як інтегративним компонентом завдяки методологічній спорідненості цих галузей наукового знання. Викладання народознавства ґрунтується на тих же методологічних засадах, що й історична освіта в цілому (Гончарук, 2011). Проте водночас відмінною рисою народознавства, яка збагачує його можливості як навчальної дисципліни, є комплексність його предмету вивчення. Цим забезпечуються широкі можливості для реалізації міжпредметних зв'язків у навчальному процесі, оскільки народознавство використовує методи історичного краєзнавства, антропології, демографії, мистецтвознавства, релігієзнавства тощо (Пархоменко, 2009). Водночас народознавство порівняно з іншими історичними дисциплінами може вивчати значно вужчі предмети, оскільки локальні прояви матеріальної та духовної народної культури також знаходяться в полі його уваги, у той час як загальна історіографія та історія культури все ж тяжіють до більш широких узагальнень. Завдяки цьому відкриваються широкі можливості, застосовуючи дослідницькі методи навчання, надати здобувачам можливості опрацьовувати матеріали локальної історії, різноманітні джерела особистісного характеру, у тому числі і з родинних архівів, тим самим гуманізуючи процес навчання (Кочубей, 2010). Маючи можливість реалізувати власні творчі здібності в процесі народознавчих досліджень, здобувачі активно набувають позитивної мотивації до дослідницької роботи та практичних навичок її здійснення.

Стосовно форм організації навчального процесу із застосуванням народознавства як інтегральної складової, то найкращі результати дає поєднання колективних форм роботи з індивідуальною та застосування методу проєктів. Завданням викладача в даному разі є розробка на основі викладених вище методологічних принципів моделі реалізації народознавчого за змістом викладання історії України та української культури. Указана модель має забезпечувати поетапне розширення й урізноманітнення методів наукового пошуку, але найголовніше — розгляд історії країни крізь призму національного буття в самих його глибинах. Використовуючи

розроблені сучасними теоретиками принципи педагогічної науки, можна вибудувати ефективну систему методів навчання, яка забезпечить якнайкращу реалізацію вказаних вище переваг (Яковенко, 2017, с. 6-18). Серед цих принципів одним із найважливіших є принцип науковості, який передбачає оперування лише об'єктивним знанням. У цьому контексті народознавство становить певний виклик, оскільки багато компонентів народної культури є ірраціональними за своїм змістом (наприклад, народні вірування, демонологія тощо). Водночас їх існування протягом багатьох століть та вагома роль у культурі є безумовно об'єктивним явищем. Отже, опрацювання таких фактів історії поглиблює навички критичного мислення здобувачів. Принцип оптимального поєднання теоретичної і практичної, науково-дослідної і суспільно корисної діяльності також дуже доцільно використовувати для розробки системи методів навчання, оскільки народознавство однією із своїх головних цілей має активну пам'яткоохоронну діяльність, у тому числі різні сучасні форми такої діяльності, доступні завдяки використанню інтерактивних комунікативних технологій (наприклад, створення віртуальних експозицій, челенджів та флеш-мобів та інших акцій щодо збереження народних обрядів і звичаїв, костюму, різноманітні акції із поширення народознавчих знань) (Швидкий, 2017). Крім того, важливими є принципи комплексності й систематичності, завдяки яким власне і можливе застосування народознавства як інтегративного компонента в змісті історико-культурологічного знання.

Крім всього сказаного вище, використання народознавства як інтегративної складової в процесі викладання історичних дисциплін створює позитивні можливості для вирішення притаманних сучасному українському суспільству конфліктів історичної пам'яті. Головними завданнями викладання історії у вищій школі є розвиток патріотизму та формування активної громадянської позиції. Проте конкретна діяльність майбутнього педагога буде відбуватися не лише в Україні як державі, але й у певному регіоні нашої Батьківщини. Водночас кожна з регіональних спільнот має власний варіант історичної пам'яті, власний набір історичних пам'яток, пантеон місцевих героїв, іноді відмінні від загальнонаціональних знакові події тощо (Любовець, 2013). Тому варто ширше залучаючи в зміст історико-культурологічних дисциплін матеріал щодо специфіки місцевих варіантів народної культури, особливих обрядів, локальних варіантів костюму, місцевий фольклор та ін. Процес формування локальних варіантів народної культури підкорюється тим самим принципам, що і загальноісторичний процес. Відповідно, дуже корисним є простежити зі здобувачами на певних конкретних прикладах

етапи формування та трансформації тих або інших елементів народної культури. Дослідження окремих регіонів як один із напрямів народознавчої науки дозволяє розширити світогляд здобувачів і водночас скоригувати деякі специфічні риси місцевого патріотизму в його крайніх проявах, які можуть для населення певного регіону затьмарювати загальнонаціональні риси культури. Наприклад, у регіональному варіанті історичної пам'яті Східної України дуже важливим фактором формування місцевої народної культури є козацька колонізація Слобідської України кінця XVI – другої половини XVII ст. Підкреслення історичності для цього регіону козацьких традицій, дослідження важливих для козацької історії краю обрядів та звичаїв, елементів національного костюму, дасть можливість міцніше закріпити у здобувачів ставлення до козацтва як до центральної складової національної ідеї та розуміння залученості рідного краю до національної історії та культури.

Стосовно конкретної методики розробки змісту викладання можна запропонувати своєрідне взаємопроникнення народознавчого та історичного компонентів. Розробляючи зміст викладання кожної з тем, варто передбачити матеріал як для теоретичного опрацювання, так і для виконання практичних завдань здобувачами щодо особливостей народної культури, побуту та мистецтва в указаний період. Водночас дотримуватись принципів послідовності й системності, розгортаючи кожне з досягнень українського народу в сфері культури, соціальної організації, господарства тощо на всіх етапах історичного процесу через конкретні форми побутової культури та обрядовості з розглядом регіональної специфіки.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, народознавство за умови дотримання певних методологічних підходів може виступати інтегративною складовою змісту історико-культурологічних дисциплін у вищій школі і забезпечувати вагомі переваги порівняно з викладанням історії України, історії української культури як окремих дисциплін із використанням елементів народознавчих знань. Окрім головних завдань формування патріотизму та активної громадянської позиції, за умови застосування інтегративного підходу в контексті народознавства, історико-культурологічні дисципліни мають вагомий потенціал у формуванні духовних цінностей, свідомої готовності до активної роботи зі збереження та примноження національних цінностей історії та культури. Методологічними підходами, що дають можливість ефективно застосувати народознавство як інтегративний компонент історико-культурологічного знання, є антропологічний підхід, історія повсякдення, цивілізаційний підхід, історія ідей. У перспективах подальших

досліджень подальше вивчення та перевірка практикою, удосконалення методичних підходів та вимог, розробка конкретних форм організації навчального процесу та методів викладання.

ЛІТЕРАТУРА

- Баклашова, Т. М. (2016). Антропологізація змісту викладання курсу історії України у вищій школі як засіб формування духовних цінностей студентської молоді. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 5 (74), 30-38 (Baklashova, T. M. (2016). Anthropologization of the content of teaching the course of history of Ukraine in higher education as a means of forming the spiritual values of student youth. *Spirituality of personality: methodology, theory and practice*, 5 (74), 30-38).
- Гончарук, В. А. (2011) Підготовка майбутнього вчителя до народознавчої роботи в умовах реалізації Болонського процесу. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія*, 30, 240-244 (Honcharuk, V. A. (2011). Preparation of the future teacher for ethnographic work in the conditions of realization of the Bologna process. *Problems of modern pedagogical education. Series: Pedagogy and Psychology*, 30, 240-244).
- Горохівський, П. І. (2012). *Методика викладання історичних дисциплін: навчальний посібник*. Умань: УДПУ (Horokhivskiy, P. I. (2012). *Methods of teaching historical disciplines: a textbook*. Uman: UDPU).
- Гриневич, Л. В. (2010). Полікультурність і поліетнічність у викладанні курсів з історії України та історії української культури. *Актуальні проблеми викладання історії України та історії української культури*. С.О. Костилева (ред.), (сс. 27-29). Київ: ІВЦ Політехніка (Hrynevych, L. V. (2010). Multiculturalism and polyethnicity in teaching courses on the history of Ukraine and the history of Ukrainian culture. In S.O. Kostyleva (Ed.), *Current problems of teaching the history of Ukraine and the history of Ukrainian culture*, (pp. 27-29) Kyiv: IVCz Politexnika).
- Кочубей, А.В. (2010) *Гуманітаризація підготовки майбутніх інженерів у вищих навчальних закладах засобами народознавства* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Рівне (Kochubei, A. V. (2010). *Humanitarianization of training of future engineers in higher educational institutions by means of ethnography* (PhD thesis). Rivne).
- Любовець, О. М. (2013). Національна пам'ять в Україні: регіональний аспект. *Національна та історична пам'ять*, 6, 117-125 (Lyubovets, O. M. (2013). National memory in Ukraine: regional aspect. *National and historical memory*, 6, 117-125).
- Пархоменко, Т. С. (2010). Методика викладання історії української культури у вищих навчальних закладах України в світлі міждисциплінарних підходів *Актуальні проблеми викладання історії України та історії української культури*. С.О. Костилева (ред.), (сс. 33-36). Київ: ІВЦ Політехніка (Parkhomenko, T. S. (2010). Methods of teaching the history of Ukrainian culture in higher education institutions of Ukraine in the light of interdisciplinary approaches. In S. O. Kostyleva (Ed.), *Current problems of teaching the history of Ukraine and the history of Ukrainian culture*, (pp. 33-36) Kyiv: IVCz Politexnika).
- Ткаченко, О.М. (2015). Традиційність та інноваційність в етнопедагогічній підготовці майбутніх викладачів вищої школи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 5(49), 405-414 (Tkachenko, O. M. (2015) Traditionality and innovation in ethnopedagogical training of future teachers of higher school. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 5 (49), 405-414).

Швидкий, С. М. (2017). Народна медицина як складник етнокультурної спадщини українців. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*, 48, 201-203 (Shvydkyi, S. M. (2017). Folk medicine as a component of the ethnocultural heritage of Ukrainians. *Scientific works of the historical faculty of Zaporizhia National University*, 48, 201-203).

Яковенко, Г. Г. (2017). *Методика навчання історії: навчально-методичний посібник*. Харків: ХМАДУ (Yakovenko, G. G. (2017). *Methods of teaching history: a textbook*. Kharkiv: KhMADU).

РЕЗЮМЕ

Шалашная Наталия, Швыдкий Сергей, Баклашова Тамара. Этнография как интегративная составляющая содержания исторических дисциплин в высшей школе.

Целью данной статьи является проанализировать возможности этнографии как интегрального компонента исторических дисциплин в высшей школе и предложить конкретные направления обновления содержания преподавания указанных дисциплин с применением этнографии.

Выяснено, что кроме главных заданий формирования патриотизма и активной гражданской позиции, при условии применения этнографии как интегративного компонента, исторические дисциплины имеют существенный потенциал в формировании духовных ценностей, осознанной готовности к сохранению и приумножению национальных ценностей истории и культуры. Методологическими подходами, которые дают возможность эффективно применить указанную методiku, являются антропологический подход, история повседневности, цивилизационный подход, история идей.

Ключевые слова: этнография, исторические дисциплины, методология, высшая школа, интегративная составляющая, историческая память, антропологизация, содержание преподавания.

SUMMARY

Shalashna Nataliia, Shvydkyi Serhii, Baklashova Tamara. Ethnography as an integrative component of the content of teaching historical disciplines in high school.

The article of scientific and methodological nature covers one of the important tasks of teaching historical disciplines in higher education institution – ensuring the systematic unity of teaching content. It is proposed to provide internal system connections of content through the use of ethnography as an integrative component. The purpose of this article is to analyze the possibilities of ethnography as an integral component of historical and cultural disciplines in higher education institution and to suggest specific ways to update the content of teaching these disciplines with the use of ethnography.

The research was carried out using the methods of theoretical analysis and synthesis to identify the main content of teaching historical and cultural disciplines and ethnography as its integrative component; conceptual and comparative analysis to compare the content of ethnographic topics in higher education, opportunities for meaningful updating of historical and cultural disciplines and the specifics of historical knowledge.

Thus, ethnography, if it uses certain methodological approaches, can be an integrative component of the content of historical and cultural disciplines in higher education institutions and provide significant advantages over teaching the history of Ukraine, the history of Ukrainian culture as separate disciplines using elements of ethnographic knowledge. In addition to the main tasks of forming patriotism and active citizenship position, provided an integrative approach in the context of ethnography, historical and cultural disciplines have significant potential in the formation of spiritual values, conscious readiness to actively work to preserve and enhance national values of history and culture. Methodological approaches that allow to

effectively apply ethnography as an integrative component of historical and cultural knowledge are the anthropological approach, the history of everyday life, the civilization approach, the history of ideas. The prospects of further research are seen in the study and testing in practice, improvement of methodological approaches and requirements, development of specific forms of organization of the educational process and teaching methods.

Key words: *ethnology, historical disciplines, methodology, higher school, integrative component, historical memory, anthropologization, teaching content.*

УДК 378.371:53

Микола Шут

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
ORCID ID 0000-0001-6342-2129

Людмила Благодаренко

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
ORCID ID 0000-0002-5501-5416

Тарас Січкач

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
ORCID ID 0000-0001-5501-8885-0170
DOI 10.24139/2312-5993/2021.09/189-199

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИЙ ЦЕНТР ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ ФІЗИКИ В ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

Метою статті є визначення можливостей науково-дослідницького центру як компоненту методично обґрунтованої системи навчання фізики в педагогічних університетах. Відзначено, що багатогранність освітнього процесу вимагає застосування повного комплексу методів дослідження відповідно до його інформаційного і процесуального моделювання. Основними результатами дослідження є побудова освітньої моделі, яка забезпечує інтеграцію навчальної і наукової складових. Одержаний результат може бути використаний для суттєвого посилення дослідницько-інноваційної діяльності вищої педагогічної школи. Перспективи подальших досліджень визначаються необхідністю зміцнення інституційної основи та матеріально-технічної бази наукових досліджень.

Ключові слова: *освітній процес з фізики, система навчання фізики, науково-дослідницький центр.*

Постановка проблеми. Останнім часом у всьому світі яскраво вираженою стає тенденція до підвищення ролі університетів у розвитку фундаментальної науки, у поширенні наукових знань та технологій. Університети починають перетворюватися на справжні науково-дослідницькі комплекси, а це, відповідно, вимагає від держави визнання привілейованого стану науки. Адже саме наука дозволяє підвищити рівень життя суспільства в цілому й кожної окремої людини, а також збільшити вплив країни на міжнародній арені. Наукові дослідження в галузі фундаментальних наук є потужним засобом розвитку економіки України, а тому в їх реалізації головним повинен стати орієнтир на світові тренди з